

УДК 378

**МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ МОВИ
ЯК ПЕДАГОГІЧНА ДИСЦИПЛІНА**

Кравцова Л.О., Манойло І.С.

**МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ МОВИ ЯК ПЕДАГОГІЧНА
ДИСЦИПЛІНА**

Кравцова Л.О., Манойло І.С.

В статті розглядаються питання методики викладання мови як складник педагогічної майстерності. В основу методики викладання взяті провідні принципи дидактики та теорії і практики виховання. Основна увага звертається на принципи наочності, опори на позитивне, пошук умов, які б забезпечували приємні переживання учасників навчального процесу та опанування уміннями культури усного й письмового мовлення.

Ключові слова: методика мови, позитивні переживання, культура письма, метод переконання.

**МЕТОДИКА ПРЕПОДОВАНИЯ ЯЗЫКА
КАК ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ ДИСЦИПЛИНА**

Кравцова Л.А., Манойло И.С.

В статье рассматриваются вопросы методики преподавания языка как составляющей педагогического мастерства. В основу методики преподавания взяты принципы дидактики, теории и практики воспитания. Основное внимание обращается на принципы наочности, опоры на позитивное, поиск условий, которые бы обеспечивали позитивные переживания участников учебного процесса и овладением умениями культуры усной и письменной речи.

Ключевые слова: методики преподавания языка, позитивные переживания, культура письма, метод убеждения.

METHODIC OF TEACHING A LANGUAGE AS A SUBJECT

Kravzova L.O., Manoylo I.S.

A problem of methodic of teaching a language itself is examined in the article as a component of educational mastery. Major didactic and theory and practice principles are taken as a basis of methodic of teaching a language. The main attention in the article is given to principles of educating students, which would create positive and pleasant feelings among them. To this principles belong: supporting positive student's attitude, showing pictures and the other materials, which illustrate a lection, etc.

Key words: methodic of teaching a language, positive emotions, culture of written language, a method of convincing.

Досліджуючи питання методики викладання російської мови як іноземної, було знайдено, що проблема методики вивчення будь-якої дисципліни є надзвичайно складною. Вона численними складниками буває пов'язаною з безліччю наукових напрямків теоретичного й практичного характеру. З погляду високої теорії методики викладання дисципліни є не тільки загально педагогічною, але морально-духовною і поведінковою (прикладною) дисципліною. Справді як прикладна дисципліна, вона має прямий стосунок до визначення її меж. Вони то розширюються, то звужуються. Особливо це стосується методики викладання мови. В нашому дослідженні було обрано методику викладання російської мови для іноземних студентів на підготовчому відділенні Центру Міжнародної освіти. Складність і особливості дослідження пояснюються такими причинами:

1. В Харківському національному університеті навчаються абітурієнти з різних країн світу, які досить різко відрізняються один від одного як з боку артикуляції, так і постановки голосу взагалі.

2. Переважна більшість іноземних студентів, крім своєї рідної (найчастіше – східного регіону) не володіють жодною з міжнародних.

3. Як правило, підготовчих відділень не володіють достатнім рівнем і загальною культурою. І тут виникає безліч супутніх ускладнень, які є не тільки мовознавчими, але й історико-національними, етнічними,

соціальними. І в такому випадку доводиться розв'язувати безліч питань дисциплінарного характеру.

Щодо питання методики вивчення російської мови як іноземної існувала проблема слабкої загальної мовної (мовленнєвої) підготовки. Якщо в царській Росії існувала проблема навчання царів і їхніх помічників рідній мові, то вона здійснювалась на основі іноземної мови (найчастіше – французької). Діти дворян користувались з дитинства іноземними мовами (французькою, німецькою) і завдання розв'язувати проблеми їх впливу на своїх підданих, на народ розв'язувалось окремо. Найкращим і визнаним способом впливу на підлеглих людей (народ) було і є слово, голос, мова, мовленнєва діяльність. І тому кожне з названих понять було окремим утворенням, бо містило в собі певну конкретну сутність. І хоч сьогодні Росія існує як незалежна держава й користується відповідно російською мовою як державною, яка стала й міжнародною, залишається проблема методики її вивчення.

Погоджуючись з позиціями авторів щодо сутності методики вивчення російської мови як науки й дисципліни педагогічної, ми водночас розглядаємо її як окрему галузь дослідження. Унікальним є феномен сприйняття мови багатомільйонного народу та ознайомлення з характером усного мовлення і мовленнєвої діяльності взагалі. Ще й на сьогодні статус методики мови не одержав свого повного розвитку. Дослідження Я.А. Коменського, К. Істоміна, Ф.І. Буслаєва, О. Потебні, І.І. Срезневського, К.Д. Ушинського, А. Булаховського, твори яких стали фундаментом для вивчення сучасного стану методики вивчення рідної та іноземної мови, є важливими джерелами інформації. Вони дають можливість зрозуміти такі поняття, як мова, мовлення, мовленнєва діяльність, культура мови й мовлення, функції мовлення, розвиток рідної і іноземної мови, історико-педагогічний аналіз сутності методики вивчення мови.

Як основний засіб спілкування, мова є і фактором морально-духовного розвитку людини, бо жодна реакція, дія, життєдіяльність взагалі не існують поза живим процесом мовленнєвої комунікації, культурою висловлювання.

В роботі з іноземними студентами необхідно користуватись соціально-політичними та державно-економічними реаліями, які

змінюють не загальний статус української мови, але вимагають переорієнтації у викладанні суміжних з даною проблемою усіх інших питань морально-психологічних і педагогічних аспектів загального мовлення. Особливо це стосується педагогічної діяльності. З погляду професійної майстерності викладача університету ми кваліфікуємо його мовну культуру як основний показник педагогічної майстерності. Тому методика викладання російської мови, набуваючи статус педагогічної дисципліни, стає окремою педагогічною наукою.

Шлях до професійно-педагогічної майстерності довгий. Він триває все свідоме життя спеціаліста. Але певним мінімумом показників він мусить володіти вже в перший рік після закінчення вузу.

Загальний соціальний, філософсько-світоглядний характер практичної професійно-педагогічної майстерності викладача російської мови входить до числа державних і політичних завдань з погляду визначальної і універсальної її ролі в розвитку всього суспільства й цивілізації. У зв'язку з цим аналіз ідей прогресивних діячів минулого й сучасного є корисним, бо дає можливість оцінити значення професійної мовленнєвої і методичної компетенції педагога, який визначає позитивні тенденції розв'язання соціальних проблем, що допомагає відмовитись від негативного досвіду і забезпечувати позитивний вплив на вдосконалення навчально-виховного процесу в роботі з іноземними студентами.

Аналізуючи погляди класиків філософів стародавнього й сучасного, можна дійти висновку, що вимоги до особи та діяльності викладача мають багато спільного: високий рівень вихованості, моральності особи педагога, який в свою чергу своєю загальною високою гуманістичною спрямованістю повинен визначати загальний позитивний вплив процесу вивчення російської мови на студентів різних країн світу, щоб забезпечити єдність впливу на їхні світоглядні позиції і позитивне ставлення до народу – носія мови, яка вивчається.

Найбільш яскраво ця думка висловлена Я.А. Коменським. Вона полягає в тому, що вчитель повинен так, працювати, щоб його учень не сидів на уроці без думки в голові й без справи (діла) в руках. Вчити слід добре. А К.Д. Ушинський висловився у зв'язку з цим ще конкретніше: «Воспитатель, стоячий вровень с современным ходом воспитания,

чувствует себя живым, деятельным человеком великого организма, борющегося с невежеством и пороками человечества, посредником между всем, что было благородного и высокого в прошедшей истории людей, борющихся за истину и благо. Он чувствует себя живым звеном между прошедшим будущим... его дело, скромнее по наружности, одно из величайших дел истории» [1].

Якщо розглядати майстерність вчителя з погляду його готовності до виконання своєї професійної діяльності – навчання мови – можна виділити такі основні складники, як:

- присвоєння російською мовою знань про навколишній світ, ознайомлення з методами наукового його сприйняття та розуміння місця людини в цьому світі;

- володіння загальною професійно-мовленнєвою культурою;

- засвоєння ідей про унікальність індивідуальних і вікових особливостей студентів;

- оволодіння культурою та технікою мови й мовлення таким чином, щоб уміти думати цією мовою.

Останні соціально-політичні події і переорієнтації держав колишнього СРСР на розвиток пріоритетів особистості, а разом з цим зміна системи освіти дали поштовх до того, що почали переглядатись як самі методологічні основи дослідження, так і методи аналізу результатів. З'явилися нові літературні й архівні джерела, що значно розширили уявлення про людину, її можливості, екологічні зв'язки зі світом людей, речей, довкілля, з Космосом, з вивченням різної мови. І саме в таких умовах методика викладання російської мови для іноземних студентів вимагає урахування широкого кола міжнародних завдань, особливо в оцінках і переоцінках недавнього минулого, сучасного та майбутнього. Для успішного засвоєння методики вивчення російської мови, як іноземної, можна запропонувати такі загальні умови. По-перше, необхідність осмислення культурологічного елементу при вивченні російської мови, що дає установку на готовність долати перешкоди виховуючи розвивальні здібності. По-друге, методика вивчення російської мови передбачає опанування не лише смисловим його наповненням, але й характером звучання. Як відмітив Д. Ліхачов, людину найкраще пізнати й зрозуміти можна, якщо послухати, як вона розмовляє. Мова

йде про «звучання», що є ознакою і стилю і культури самого студента. По-третє, методика вивчення російської мови передбачає осмислення процесу вивчення лінгвістичного та мовленнєвого матеріалу, що активно впливає на формування світогляду, морально-духовних переконань, розвиток природних задатків.

Методика вивчення російської мови – це варіативна система інтелектуально-вольової діяльності, що пов'язана з різними видами духовного життя і формування дисципліни освіти. Методика вивчення російської мови вимагає відчувати естетичну сутність мови й мовленнєвої діяльності. Формування естетичного сприйняття і почуття мови й мовлення студентом є запорукою його успішного руху не тільки при вивченні мови, але й під час виконання різних інших завдань. Як сказав В.Г. Белінський, почуття вишуканості, естетичності є основою і умовою добротності й розумової досконалості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ушинський К.Д. Людина як предмет виховання. Спроба педагогічної антропології. Вибр. Твори в 2 т. – К., 1983. Т. 1. – С.28-29.
2. Буданов В.Г. Методология синергетики в постнекласической науке и в образовании. Изд. 2-е, испр. – М.: Издательство ЛКИ, 2008. – 232 с.
3. Головин Б.Н. Как говорить правильно. Заметки о культуре русской речи. – М., 1988. – с. 247-248.
4. Педагогічні науки: Збірник наукових праць – Випуск 2. – Полтава, 2010. – 180 с.
5. Сухомлинський В.О. Як виховувати справжню людину. Вибр. твори в 5 т. – К., 1975. Т. 3. – 236 с.